

ISSN: 1306-3111/1308-7274
NWSA-Education Sciences
NWSA ID: 2013.8.3.1C0591

Status : Original Study
Received: September 2012
Accepted: January 2013

E-Journal of New World Sciences Academy

İlker Uğulu

Balikesir University, Balikesir-Turkey
ilkerugulu@mynet.com

<http://dx.doi.org/10.12739/NWSA.2013.8.3.1C0591>

**ORTAÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN ÜNİVERSİTE EĞİTİMİNE HAZIR OLMA
DURUMLARININ MESLEKİ TERCİH VE BİLGİ BİRİKİMİ AÇISINDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ: YENİDEN DEĞERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA ÇALIŞMASI
ÖZET**

Bu çalışmanın amacı, üniversiteye girmek için hazırlanan ve 2012 yılında bu hedef doğrultusunda Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ile Lisans Yerleştirme Sınavlarına (LYS) giren ortaöğretim öğrencilerinin, yerleşmek istedikleri yükseköğretim programlarını hangi kriterleri dikkate alarak belirlediklerinin, üniversitede alacakları eğitimin ne kadar farkında olduklarının, bu eğitim için gerekli bilgi birikimine sahip olup olmadıklarının ve sonuçta üniversite eğitimine ne derecede hazır olduklarının belirlenmesidir. Bununla birlikte bu öğrencilerden elde edilen veriler 2007 yılında araştırmacı tarafından aynı amaç, yöntem ve veri toplama aracı ile gerçekleştirilen çalışma sonuçları ile karşılaştırılmıştır. Araştırma nitel bir durum çalışması olup, "iç içe geçmiş tek durum" deseni kullanılmıştır ve 2012 yılı YGS ile LYS sınavlarına katılan 100 ortaöğretim öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler yarı-yapılandırılmış görüşme ile toplanmıştır. Sonuçlar öğrencilerin üniversite eğitimine hazır olma düzeylerinin düşük olduğunu göstermiştir.

Anahtar Kelimeler: Lise Öğrencileri, Yüksek öğrenim, Hazırlık, Tercih, Yeterlilik

**EVALUATION OF THE READINESS LEVELS OF HIGH SCHOOL STUDENTS FOR
UNIVERSITY EDUCATION IN TERMS OF CAREER CHOICE AND KNOWLEDGE: A
REVISITED AND COMPARISON STUDY**

ABSTRACT

Universities train personnel who adjust with social life successfully but this is connected with students' quality which come from intermediate instruction with well educated programs. According to this, students who have enough accumulation of knowledge to face with the education at university and make conscious preference with coming in the program will increase the success rate of the universities duties. In this direction, the aim of this study is to designate the students who want to come in an academic program in university by determining which criteria they have to take care, how they are aware of the education that will be given to them and finally the readiness levels of high school students for university education. Also the data obtained from these students compared with the results of the study performed by researcher for the same purpose and method in 2007. This research is a case study in which embedded single-case design was used. 100 high school students studying at various high schools in Izmir participated in this research. The data have been obtained via semi-structured interviews and were analyzed with the inductive content analysis. The analysis results showed that the readiness levels of high school students for university education is less than expected.

Keywords: High School Students, Higher Education, College Preparation, Choice of University, Qualification

1. GİRİŞ (INTRODUCTION)

Toplumsal değişim ve gelişimin en önemli itici güçlerinden birisi olan üniversite bu görevini, bir yandan bilimsel bilgi üreterek; diğer yandan da toplumsal işbölümünün bir gerekliliği olan meslek elemanlarını yetiştirerek gerçekleştirir [1]. Üniversitelerin toplumsal yaşama başarıyla uyum sağlayabilecek, küresel ölçekte gerek sosyal gerekse bilimsel olarak yeterli bireyler yetiştirebilmesi, uyguladıkları eğitim-öğretim programları ile birlikte ortaöğretimden gelen öğrencilerin niteliğine de bağlıdır. Bu doğrultuda, üniversitede karşılaşılabilecek eğitim için gerekli bilgi birikimine sahip, bilinçli bir tercih sonucu programına yerleşmiş ve alanını benimsemiş öğrenciler üniversitelerin toplumsal dinamikler açısından üzerine düşen görevlerini gerçekleştirebilmesi açısından hayati öneme sahiptir [2].

Yüksek öğretime girmeye karar verme belli bir yüksek öğretim kurumuna girmeye sonuçlanan, hazır bulunuşluk ve denetim odağı gibi kişisel özelliklerin de etkilediği bir seri başarılı kararı içeren çok aşamalı bir süreç olarak değerlendirilebilir [3]. Denetim odağı, mesleki olgunluk ile birlikte hazır bulunuşlukla ilişkisi çoğunlukla incelenen kişisel özelliklerden biridir [4 ve 5]. Gardner ve Warren'a (1978) göre denetim odağı, bireylerin kendi davranışlarının sonucu olarak bireysel sorumluluğu kabul etme derecesidir [6]. Bireyin başına gelenlerin kendi davranışlarının bir sonucu olduğunu kabul etmesi içsel denetim olarak tanımlanırken; talih, şans ya da başkaları tarafından olduğuna inanması dışsal denetim olarak tanımlanmaktadır. İçsel denetim odağına sahip olan öğrencilerin dışsal denetim odağına sahip öğrencilere göre başarılı olmak ve hedefe ulaşmak için daha fazla çalıştığı ve kendi davranışlarının sorumluluğunu aldığı görülmektedir [7]. Bu doğrultuda öğrencilerin doğru üniversite tercihi, akılcı bir meslek seçimi yapabilmesi ve üniversite eğitimlerinde başarılı olabilmesinde denetim odağı yüksek öğrenime hazır bulunuşluk açısından önemli etkenlerden biridir [8].

Campaigne ve Hossler (1998), bir yüksek öğretim programına dahil olmanın çok aşamalı sürecinde genellikle "Yüksek öğretime giriş kararı verme", "Özel bir üniversite ve çalışma alanı seçimi" ve "Yüksek öğrenime katılmadaki kararlılık" aşamalarının diğerlerinden ayrıldığını belirtmiştir [9]. Bununla birlikte, öğrencilerin yüksek öğrenim görme istekleri ile üniversite seçimlerinin ve bunları etkileyen faktörlerin açıklanması temelde ekonomik, sosyolojik ve bilgi işleme modelleri olmak üzere üç çeşit model üzerinde yoğunlaşmaktadır [10].

Ekonomik modellerin temelinde, öğrencilerin maliyet-fayda analizlerini ön planda bulundurması görüşü yatar. Bu maliyetler; okul harcı, kitaplar ve yaşamsal ihtiyaçları karşılamak için gerekli masraflar gibi doğrudan maliyetler ile evden ayrı kalmanın neden olduğu dolaylı maliyetler olarak gruplandırılabilir. Konuyla ilgili olarak, Bishop (1977) ile Manski ve Wise (1983)'ün oluşturduğu modeller öğrencilerin yüksek öğretim ile diğer alternatifler arasındaki tercihlerini açıklamaya çalışırken, öğrencilerin üniversite ve çalışma alanı seçimi ile ilgili çalışmaları Kohn, Manski ve Mundel (1976) ve Chapman (1984) yapmıştır [11, 12, 13 ve 14]. Sosyolojik modeller ise öğrencilerin yüksek öğrenime girmeleri konusundaki kararlarını etkileyen değişkenleri ve bu değişkenler arasındaki etkileşimleri inceler. Bu modele göre öğrencilerin yüksek öğrenime giriş kararını etkileyen faktörler; öğrenci ve ailesinin sosyoekonomik durumu, akademik yeterlilik, öğrencinin ortaöğretim performansı, eğitim isteği ve başarı motivasyonudur [15].

Öğrencilerin seçim sürecindeki davranışlarını açıklamaya çalışan en kuvvetli model olarak değerlendirilen bilgi işleme modelleri,

ekonomik ve sosyolojik modellerin tanımladığı seçim etkeni faktörlerini birleştirerek bir kavramsal çatı oluşturur [15]. Hossler, Schmit ve Vesper (1999) hazırladıkları bilgi işleme modeli ile öğrencilerin bireysel kararlarını etkileyen ekonomik ve sosyal etmenleri tanımlamaya çalışmışlar ve modeli dört ana model olarak tanımlamışlardır [16]:

Jackson Modeli, öğrenci karar sürecini üç basamağa ayırmıştır. İlk basamak olan **tercih** basamağına göre, okulda gösterilen akademik başarı ile yüksek öğretim görme isteği arasında çok kuvvetli bir ilişki vardır [17]. İkinci basamak olan **eleme** safhasında ekonomik faktörler kullanılarak bazı üniversite ve fakülteler değerlendirme dışında bırakılır. Üçüncü basamak olan **değerlendirme** basamağında ise eleme safhasından geçen üniversite ve fakülteler temel kalite özelliklerine göre değerlendirilirler [17].

Chapman Modeli, öğrencinin karakteristik özellikleri (sosyo-ekonomik ortam, okula yönelik yetenek, eğitim arzusu, akademik performans) ile çevresel etkiler (arkadaş ve aile yönlendirmesi, öğretmenlerin etkisi) arasında gerçekleşen etkileşimlerin öğrencinin yüksek öğretimle ilgili genel izlenimlerini oluşturduğunu savunur [14].

Hanson & Litten Modeli, öğrenci seçim sürecini beş evrede gerçekleşen bir süreç olarak tanımlar: **eğitim isteği, araştırma süreci başlangıcı, bilgi toplama, başvuru aşaması** ve **kayıt** [18]. Bu modelde öğrencinin seçim sürecini etkileyen değişkenler, sosyolojik özellikler (ebeveynlerin geliri, ebeveynlerin eğitim düzeyi), kişisel özellikler (akademik yetenek, kendini ifade edebilme), liseye ait özellikler (sosyal yerleşim, uygulanan eğitim programı) ve üniversiteye ait özellikler (maliyetler, üniversitenin büyüklüğü, uygulanan eğitim programı) şeklinde gruplandırılmıştır [18].

Hossler & Gallagher Modeli öğrenci merkezli üç kavram üzerine kurulmuştur [19]. **Karar aşaması** (yüksek öğretime karar verme), **araştırma aşaması** (üniversiteler hakkında bilgi toplama ve karşılaştırma), **seçim aşaması** (üniversite seçimini yapma ve kayıt işlemlerini tamamlama). Bu model bilgi işleme terimini öğrencilerin sosyal birikimlerini açıklamak için kullanır. Sosyal birikim sadece öğrenci ve ailenin geçmişten gelen karakteristik özelliklerini içermekle kalmaz, aynı zamanda ebeveynlerin tercih ve tutumlarını çocuklarına aktarmalarını ve çocuklarının geleceğine etki etmelerini de kapsar [19].

2. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ (RESEARCH SIGNIFICANCE)

Öğrencilerin üniversite tercih süreçlerinin açıklanmasında kabul gören bilgi işleme modellerinin tümünde öğrenci eğitim isteği ve yeterliliklerinin, akademik performansın ya da öğrencilerin sosyal birikimlerinin öncelikli göz önünde bulundurulmuş faktörler olduğu görülmektedir. Bu durum öğrencilerin hazır olma durumlarının yüksek öğrenime geçişte karşılaştıkları çok aşamalı süreçte, arka arkaya vermeleri gereken kararların başarılı olabilmesinde daha üniversite tercih aşamasından başlayarak etkili olduğu hipotezini desteklemektedir. Öğrencilerin niteliklerinin ve hazır olma durumlarının bilinmesi, kararlarını doğru bir şekilde vermelerinde ve bu konuda götürülecek hizmetlerin neler olması konusunda yönlendirici olacaktır [20]. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, üniversiteye girmek için hazırlanan ortaöğretim öğrencilerinin, bu süreçte vermeleri gereken kararlardan da yola çıkılarak, üniversite eğitimi için ne derecede hazır olduklarının belirlenmesidir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Öğrencilerin yüksek öğretim tercihlerinde göz önünde bulundurdıkları kriterler nelerdir?
- Öğrencilerin girmek istedikleri üniversite ve/veya bölüm hakkındaki bilgileri ne düzeydedir?
- Öğrencilerin, yüksek öğretim programında başarılı olabilmeleri için gerekli bilgi birikimine sahip olup olmadıkları konusundaki düşünceleri nelerdir?
- 2007 yılından günümüze ortaöğretim öğrencilerinin üniversite eğitimine hazır olma durumları nasıl değişmiştir?

3. YÖNTEM (METHODS)

3.1. Araştırma Modeli (Research Model)

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden durum (örnek olay) çalışması yöntemi kullanılmıştır. Nitel durum çalışmasının temel özelliklerinden biri, bir ya da birkaç durumun derinlemesine araştırılmasıdır. Araştırılmak istenen durumu etkileyen faktörlerin (ortam, bireyler, olaylar, süreçler, vb.) ilgili durumu nasıl etkiledikleri ve bunlardan nasıl etkilendikleri araştırmanın odak noktasını oluşturur [21].

Araştırmada desen olarak, nitel durum çalışması desenlerinden biri olan "iç içe geçmiş tek durum" deseni kullanılmıştır. İç içe geçmiş tek durum deseninde, araştırma odağını oluşturan tek bir durum içerisinde çoğu zaman birden fazla alt tabaka veya birim olabilmektedir [21]. Bu araştırmada, araştırma odağı olarak değerlendirilen tek durum, ortaöğretim öğrencilerinin üniversite eğitimine hazır olma durumlarıdır. Araştırmada belirlenen tek durumun alt analiz birimlerini; Anadolu, Anadolu Öğretmen, Anadolu Teknik ve Anadolu Meslek Liseleri oluşturmaktadır. Belirlenen alt analiz birimlerinin iç içe geçmiş yapısı üzerine gerçekleştirilecek derinlemesine analizlerin araştırma durumunu ayrıntılı olarak açıklaması beklenmektedir. Bu doğrultuda alt analiz birimleri olarak belirlenen çeşitli ortaöğretim kurumlarından ayrı ayrı elde edilen verilerden yola çıkılarak araştırma durumuna ilişkin bütüncül sonuçlar üretilmeye çalışılmıştır.

3.2. Çalışma Grubu (The Working Group)

Araştırma, 2012 yılı Nisan ve Haziran aylarında yapılan Yükseköğretime Geçiş Sınavı (YGS) ile Lisans Yerleştirme Sınavlarına (LYS) katılan ve İzmir ilindeki 3 farklı okulda öğrenim gören 100 (54 kız, 46 erkek) ortaöğretim öğrencisi üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya katılacak öğrenciler maksimum çeşitlilik örnekleme ile belirlenmiştir. Maksimum çeşitlilik örnekleme, göreceli olarak küçük bir örneklem oluşturarak bu örnekleme çalışılan probleme taraf olabilecek bireylerin çeşitliliğini maksimum derecede yansıtmaktır [21]. Buna göre, araştırma örnekleminde yer alacak öğrenciler belirlenirken bu öğrencilerin cinsiyeti, öğrenim gördükleri ortaöğretim kurumu dikkate alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğrencilerin okullarına göre dağılımı Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Okullara göre Dağılımı
(Table 1. The Distribution of the Students According to Schools)

Okul	Öğrenci Sayısı	
	Kız	Erkek

Anadolu Lisesi	36	16
Anadolu Öğretmen Lisesi	15	11
Anadolu Meslek ve Teknik Liseleri	3	19
Toplam	100	

3.3. Veri Toplama Aracı (Data Collection Tool)

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacının kendisi tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu hazırlanırken konu ile ilgili literatür incelenmiş ve sekizi Anadolu Lisesi, üçü Anadolu Meslek Lisesinde öğrenim gören on bir öğrenci ile ön görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler ışığında görüşme formu hazırlanmış ve form eğitim programları ve öğretimi alanından bir, eğitim yönetimi alanından da bir olmak üzere toplam iki öğretim üyesine incelettirilerek, onların görüş ve önerileri doğrultusunda son haline getirilmiştir. Görüşme formu sekiz açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Görüşmeler öğrencilerin öğrenim gördükleri okullarda birebir olarak gerçekleştirilmiş ve ortalama olarak 20 dakika sürmüştür. Görüşmede ses kaydı yapılmış, bu kayıtlar daha sonra yazılı hale getirilmiştir.

3.4. Verilerin Analizi (Data Analysis)

Araştırma kapsamında veri toplama aracı ile elde edilen verilerin çözümlenmesi içerik analizi yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Verilerin derinlemesine olarak incelenmesini sağlayan içerik analizi yönteminde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır [21]. İçerik analizi dört aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada ses kaydı olarak elde edilmiş veriler yazılı hale getirilmiştir. İkinci aşamada araştırmacı ile nitel araştırma konusunda deneyimli bir başka öğretim üyesi ayrı ayrı yazılı verileri kodlamışlardır. Güvenirlik için her iki araştırmacı tarafından yapılan kodlamalar "Güvenirlik = Görüş Birliği / Görüş Birliği + Görüş Ayrılığı X 100" formülü ile karşılaştırılmıştır [22]. İki kodlayıcı arasında uyum yüzdesi %88 olarak hesaplanmıştır. Uyum yüzdesinin %70 veya daha üstü olması yeterli görüldüğünden veri analizi açısından güvenilirlik sağlanmıştır [23]. Üçüncü aşama olarak, araştırmacı ve uzman öğretim üyesi tarafından yapılan kodlamalarda uyum gösteren kodlardan yola çıkılarak araştırma durumunun temaları oluşturulmuş ve düzenlenmiştir. Kodlama ve tema oluşturma süreçleri sonucunda ayrıntılı bir biçimde tanımlanan ve düzenlenen bulguların araştırmacı tarafından yorumlanması ve bazı sonuçların çıkarılması son aşama olarak gerçekleştirilmiştir.

3.5. Geçerlik ve Güvenirlik (Validity and Reliability)

Bilimsel araştırmalarda "geçerlik" kavramı genel anlamda araştırma sonuçlarının doğruluğunu konu edinirken, "güvenirlik" kavramı araştırma sonuçlarının tekrar edilebilirliği ile ilgilidir. Nicel araştırmalarda geleneksel olarak kabul gören ve önemli değer ölçütleri olarak ön plana çıkan bu kavramlar, nitel araştırmalarda bu yöntemin doğasına daha uygun olduğu düşünülen alternatif kavramlarla da ifade edilebilmektedir [21]. Buna göre, "iç geçerlik" yerine "inandırıcılık", "dış geçerlik" yerine "aktarılabilirlik" ya da "genelleme", "iç güvenirlik" yerine "tutarlık" ve "dış güvenirlik" yerine "tekrar edilebilirlik" kullanılabilmektedir [24]. Bu doğrultuda, araştırmacının geçerlik ve güvenirliğini artırmak amacıyla önlemler alınmıştır.

Araştırmanın iç geçerliliğini "inandırıcılığını" artırmak için, veri toplama sürecinde araştırmaya rehberlik edecek olan veri toplama aracının oluşturulması için ayrıntılı bir alanyazın taraması yapılmış ve bir kavramsal çerçeve oluşturulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulması sürecinde yapılan ön görüşmelerle soruların gerçekçiliği test edilmiştir. Ayrıca içerik analizi gerçekleştirilirken temalar, ilgili kavramları kapsayacak kadar geniş ve ilgisiz kavramları dışarıda bırakacak kadar dar kapsamda belirlenmeye çalışılmıştır. Bu temalar ve temaları oluşturan alt temaların kendi aralarındaki ilişkisi ile her bir temanın diğerleriyle ilişkisi kontrol edilerek bütünlük sağlanmıştır.

Araştırmanın dış geçerliliğini (aktarılabiliğini) artırmak için, araştırma süreci ve bu süreçte yapılanlar ayrıntılı bir şekilde açıklanmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı, veri toplama süreci, verilerin çözümlenmesi ve yorumlanması ayrıntılı bir biçimde tanımlanmıştır. Araştırmada örneklem grubu farklı ortaöğretim kurumlarından (Anadolu ve Meslek Liseleri) seçilerek maksimum örneklem çeşitliliği sağlanmıştır.

Araştırmanın iç güvenilirliğini (tutarlılığını) artırmak için, yarı yapılandırılmış görüşmeler sonunda elde edilen veriler yorum katılmadan doğrudan verilmiştir. Ayrıca görüşmelerde elde edilen veriler üzerinde araştırmacı ve nitel araştırma konusunda deneyimli bir öğretim üyesi ayrı ayrı kodlamalar yapmış ve kodlama güvenilirliği sağlanmıştır.

Araştırmanın dış güvenilirliğini (teyit edilebilirliğini) artırmak için, araştırma sürecinde yapılanları ayrıntılı bir biçimde açıklanmıştır. Bu sayede başka araştırmacıların benzer araştırmalar ile karşılaştırılabilir sonuçlara ulaşabilmeleri için zemin hazırlanmıştır.

4. BULGULAR VE YORUM (FINDINGS AND INTERPRETATION)

Bu bölümde verilerin analizi sonrasında belirlenen ana temalar ve alt temalar çerçevesinde ortaöğretim öğrencilerinin görüşleri sunulmaktadır. Öğrenci görüşleri ana ve alt temalara ilişkin tablolar eşliğinde sırasıyla sunulmuştur.

4.1. Öğrencilerin Yüksek Öğretim Tercihlerinde Göz Önünde Bulundukları Kriterler (Factors Affecting the Higher Education Choice of High School Students)

Yüksek öğretime girme sürecinin, hazır olma durumu ve kişilik özelliklerinin de etkilediği bir seri başarılı kararı içeren çok aşamalı bir süreç olduğu düşünülerek [3], öğrencilerin yüksek öğretim ile ilgili tercihlerinde göz önünde bulundukları kriterler araştırma içerisine alınmış ve alt problemlerden biri olarak belirlenmiştir. Bu amaçla öğrencilere girmek istedikleri yüksek öğretim programlarını hangi kriterleri göz önünde bulundurarak tercih ettikleri sorulmuştur. Öğrencilerin bu konuda göz önünde bulundukları kriterler ana ve alt temalar şeklinde Tablo 2'de sunulmuştur.

Çalışma grubu içerisinde yer alan öğrencilerin %39'luk yüzdeyle büyük bir kısmı üniversite ve bölüm tercihlerinde öncelikli olarak, tercih ettikleri bölümden mezun olduktan sonraki iş bulabilme kolaylığını göz önünde bulundurduğunu belirtmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin cevapları kendi içerisinde değerlendirildiğinde, bu görüşün erkek öğrencilerde daha yüksek oranda ortaya çıktığı görülmektedir. Bu öğrencilerden birinin konuyla ilgili ifadesi aşağıda örnek olarak sunulmuştur.

Tablo 2. Öğrencilerin üniversite ve bölüm tercihlerinde göz önünde bulundurdıkları kriterler
(Table 2. Factors Affecting the University Choice of High School Students)

Ana Tema	Alt Temalar	Kız		Erkek		Toplam
		n	%	n	%	
Üniversite Tercih Kriterleri	Mezuniyet sonrası iş imkanı	19	35.1	20	43.4	39
	Çalışma alanına olan ilgi	10	18.5	5	10.8	15
	Meslek lisesi zorunluluğu	8	14.8	6	13	14
	Üniversite popülaritesi	5	9.2	6	13	11
	Sınavdan alınacak puan	3	5.5	5	10.8	8
	Ebeveyn, akraba ve arkadaş etkisi	2	3.7	3	6.5	5
	Üniversitenin evden uzaklığı, konaklama durumu	4	7.4	1	2.1	5
	Kendini geliştirme isteği	3	5.5	-	-	3

Hocam, zaten arkadaşlarımda da görüyorum. Daha lisenin ilk yıllarından başlayarak birçoğumuzda gelecek kaygısı büyük bir sıkıntı oluşturuyor. Okul sınavlarında ve aslında üniversiteye giriş sınavına karşı duyduğumuz endişe ve hatta korkuda bundan kaynaklanıyor bence. Ya sınavlardan geçemezsek, ya üniversiteyi kazanamazsak ve sonuçta da işsiz kalırsak diye korkuyoruz. Bu yüzden öncelikle iş imkanı olan bölümleri ve üniversiteleri tercih etmek mantıklı geliyor bana... (ÖĞR-66)

Öğrencilerin yüksek öğrenim tercihlerini etkileyen faktörler arasında çalışma alanına olan ilgi %15'lik yüzde ile mezuniyet sonrası iş imkanı faktörünü takip etmektedir. Bu grupta yer alan öğrencilerin cevapları incelendiğinde, öğrencilerin belirli bir alana yönlendirdikleri ilgilerini çoğunlukla okulda ya da aile dışı sosyal çevrelerinde geliştirdikleri görülmektedir. Bu durumla ilgili iki örnek ifade aşağıda yer almaktadır.

Bu bölümde okumak istiyorum çünkü matematiği çok seviyorum. Bunda ortaokuldaki matematik öğretmenimin de çok etkisi var. Bana matematiği o sevdirdi. Bu nedenle matematik okuyup bu alanda daha derinlemesine çalışmak ve öğrenmek istiyorum. Ayrıca konuya olan ilgimden dolayı derslerinde bana zevkli geleceğini düşünüyorum. Bu da diğer bölümlere göre daha başarılı olmamı sağlar diye düşünüyorum. (ÖĞR-23)

Çağımızın bilgisayar çağı olduğunu düşünürsek bilgisayar mühendisliği gibi bilgisayar ile ilgili bir alan seçmenin mantıklı olduğunu düşünüyorum. İçimde bilgisayarla ilgili her şeyi bilme isteği var. Filmlerdeki gibi bilgisayar kullanarak şifre çözebilme, kimsenin ulaşamadığı yerlere ulaşabilme bana cazip geliyor. (ÖĞR-74)

Örneklerde de görüldüğü gibi çalışma grubunda alanına ilgili öğrenciler bulunmasına karşın, bu sayının üniversitelerin bilimsel ve toplumsal görevlerini yerine getirebilmesine katkıda bulunabilecek düzeyde olup olmadığı üzerine tartışılması gereken bir durumdur. Bu durumun nedenlerinden biri olarak, ilk alt temada da belirtildiği gibi

öncelikli tercih kriteri olan mezuniyet sonrası iş kaygısının öğrencilerin tercihlerini etkilemekle kalmayıp, ilgi alanlarından uzaklaşmasına da neden olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin tercihlerini etkileyen üçüncü kriter olarak öne çıkan meslek lisesi zorunluluğunun bu etkisi genelde %14 gibi bir oran olarak görünmesine karşın, değerlendirme meslek lisesi öğrencileri arasında yapıldığında bu oranın %64'lere ulaştığı görülmektedir. Bu durum göstermektedir ki, meslek lisesinde okunan bölümden ve bunun sonucunda Yükseköğretime Geçiş Sınavındaki (YGS) katsayı uygulamasından dolayı bu okullarda okuyan veya mezun durumda bulunan öğrencilerin üniversite/bölüm tercihleri kısıtlanmaktadır. Aşağıda öğrencilerin bu konu ile ilgili ifadelerinden örnekler sunulmaktadır.

Sınavda yeterli puanı alamadığım için istediğim Anadolu lisesine giremedim. Bende (ağabeyimin de tavsiyesiyle) sınavla öğrenci almayan iyi olduğunu düşündüğüm bir düz liseye kayıt yaptırmak istedim. O zamanda liselerin alacakları öğrencilerin mahalle mahalle ayrıldığını öğrendik. Bizim oturduğumuz evin bağlı olduğu okulu hiç beğenmediğim için bu durum benim için çok üzücü oldu. Daha sonra meslek liselerinin ikametgaha bakmadan kayıt yaptığını öğrendik ve merkezi bir yerdeki meslek lisesine kayıt yaptırdım. Sonra atama durumu iyi olduğu için okul öncesi bölümünü seçtim (yine ağabeyimin tavsiyesiyle). Ben aslında hukuk okumak istiyordum ama ek puan durumundan dolayı mecburen (gülüyor...) okul öncesi öğretmenliğini yazacağım. (ÖĞR-88)

Liseyi bitirince bir meslek sahibi de olayım diye ailemin de isteğiyle meslek lisesi elektrik bölümüne kayıt oldum. Elektrik mühendisi falan olmak hayallerim arasında vardı ama alan dersleri oldukça fazla olmasına rağmen matematik, fizik, kimya gibi dersleri okulda az gördük. Hem bundan sınavda mühendislik puanları almam imkansız, hem de ek puan elektrik öğretmenliğine veriliyor. Bu yüzden elektrik öğretmenliği yazacağım. (ÖĞR-91)

Örneklerde de görüldüğü gibi meslek liselerinde öğrenim gören öğrenciler gerek müfredat bakımından gerekse katsayı ve ek puan uygulamalarından dolayı çoğunlukla istedikleri bölümleri tercih edememektedirler. İlköğretimden hemen sonra tercih yapmak durumunda kalan öğrencilerin, bu tercihlerindeki aile ve sosyal çevre etkisi de göze çarpmaktadır.

Çalışma grubundaki öğrencilerin %11'lik kısmı, üniversitenin ülke çapındaki popülaritesinin tercihinde öncelikli kriter olduğunu belirtmiştir. Bu yönde görüş belirten öğrencilerden birisinin ifadesi aşağıdaki gibidir.

Sıradan bir üniversitenin iyi bir bölümünü bitirmektense iyi bir üniversitenin sıradan bir bölümünü bitirmeyi tercih ederim. İyi üniversitenin hem öğrenciye sunduğu imkanlar daha iyi olur (sosyal etkinlikler, eğlenceler gibi), hem de üniversiteyi bitirdikten sonra daha kolay iş bulunur. Arkadaş ortamında da daha ilgi çekici, havalı olur... (gülüyor...) (ÖĞR-12)

Görüldüğü gibi üniversite popülaritesi öğrenciler için ayrı bir tercih nedeni olmakla birlikte, bu tercih kriteri sosyal faktörler ve mezuniyet sonrası imkanlar gibi etkenleri de içermektedir.

Sonuçta öğrenci tercihlerini etkileyen faktörler genel olarak değerlendirildiğinde, ön plana çıkan faktörler olarak değerlendirebileceğimiz mezuniyet sonrası iş imkanı, çalışma alanına olan ilgi, meslek lisesi zorunluluğu ve üniversite popülaritesi

öğrencilerin %79'u tarafından öncelikli tercih kriteri olarak değerlendirilmiştir. Belirtilen bu tercih kriterlerinin yanı sıra, öğrenciler düşük yüzdelerle de olsa sınavdan alınacak puan (%8); ebeveyn, akraba ve arkadaş etkisi (%5); üniversitenin evden uzaklığı, konaklama durumu (%5) ve kendini geliştirme isteği (%3) gibi faktörleri de tercih kriteri olarak değerlendirmişlerdir. Ancak öğrencilerin üniversite eğitimine yönelik motivasyonları ve hazır olma durumları ile doğrudan ilişkili olarak değerlendirilebilecek kriterler olan "çalışma alanına olan ilgi" ve "kendini geliştirme isteği" gibi kriterlerin yeterli düzeyde olmadığı görülmektedir.

4.2. Öğrencilerin Girmek İstedikleri Üniversite ve/veya Bölüm Hakkındaki Bilgileri (Students' Information About Their Preferred University and/or Department)

Öğrencilerin yüksek öğrenim için hazır olma durumlarında yüksek öğretim kurumu ve programı ile ilgili bilgilerinin önemi göz önünde bulundurularak çalışma grubundaki öğrencilere "Girmek istediğin üniversite ve yüksek öğretim programı hakkında bilgin var mı?" sorusu yöneltilmiştir ve öğrencilerle bu konuda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ana ve alt temalar şeklinde Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3. Öğrencilerin Girmek İstedikleri Üniversite ve/veya Bölüm Hakkındaki Bilgileri
(Table 3. Students' Information About Their Preferred University and/or Department)

Ana Tema	Alt Temalar	Kız		Erkek		Toplam
		n	%	n	%	
Yüksek öğrenime ilişkin bilgi	Evet, bilgim var.	23	42.6	13	28.2	36
	Az-Çok bilgim var.	12	22.2	17	37	29
	Hayır, bilgim yok.	19	35.1	16	34.8	35

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin %36'sı öğrenim görmek istediği yüksek öğretim kurumu ve programı ile ilgili bilgisi olduğunu belirtmiştir. Bu öğrencilerin %41'i üniversite/bölüm hakkındaki bilgilerinin internetten, %34'ü çevresinden (aile, akraba, arkadaş), %16'sı okul seminerleri ve derhanelerden, %9'luk diğer kısmı ise mesleki tanıtım kitapları, üniversite gezileri gibi diğer kaynaklardan edindiğini belirtmiştir. Bu yönde görüş bildiren öğrencilerin ifadelerinden örnekler aşağıda verilmektedir.

Ablamda ... Üniversitesinde okuduğu için bu üniversite hakkında bilgim var. Üniversitenin nerede olduğunu, ulaşımın nasıl yapıldığını, kampüsünün güzel ve rahat olup olmadığını, kayıt işlemlerinin ne şekilde gerçekleştiğini, sınavların nasıl yapıldığını (vize ve final uygulamasını kastediyor), şenliklerin ne zaman olduğunu biliyorum. Bilmediğim konularda da ablam bana yardımcı olur. (ÖĞR-8)
Yaşadığım ilde bulunan ... Üniversitesini biliyorum. Zaten ülkemiz çapında isim yapmış, kaliteli üniversitelerden biri. Eğitim kalitesinin iyi olduğunu biliyorum. Özellikle yabancı dilde eğitim yaptığı için bu üniversiteyi bitirdikten sonra yurtdışında da iş imkanı olduğunu düşünüyorum. Matematik bölümü ile ilgili olarak ta bu üniversitenin internet sayfasındaki bilgileri inceledim. Matematik bölümünde hangi derslerin okutulduğunu, derslere giren hocaları inceledim. (ÖĞR-23)

Örneklerde görülen ve girmek istediği yüksek öğretim kurumu ve programı hakkında bilgi sahibi olduğunu belirten öğrencilerin yanında,

çalışma grubunda yer alan öğrencilerin %29'luk bir kısmı bu soruya "az-çok bilğim var" cevabını vermiştir. Bu şekilde görüş bildiren öğrencilerden birinin ifadesi aşağıda sunulmuştur.

Biraz birşeyler biliyorum üniversite ve bölüm hakkında... Ama daha çok üniversitenin ve fakültenin yeri, bölümün mezuniyetten sonraki iş imkanları gibi şeyler biliyorum. Üniversite nasıl eğitim yapıyor, bölümdeki derslerin kalitesi gibi eğitimsel konularda fazla bir bilğim yok. Zaten ülkemizde ismi markalaşmış birkaç üniversite dışında da insanların üniversitelerin kalitesine pek baktığını düşünmüyorum. (ÖĞR-51)

Çalışma grubunda yer alan öğrencilerin %35'lik kısmı ise öğrenim görmek istedikleri yüksek öğretim kurum ve programları ile ilgili olarak "bilğim yok" cevabını vermiştir. "Bilğim yok" cevabını veren %35'lik bu öğrenci grubu, "az-çok bilğim var." cevabını veren %29'luk öğrenci grubu ile birlikte değerlendirildiğinde, çalışma grubunun %64'lük kısmının yerleşmek istediği yüksek öğretim kurumu ve programı ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığı ve dolayısıyla da bu konudaki hazır bulunuşluklarının yetersiz olduğu söylenebilir.

4.3. Öğrencilerin Yüksek Öğretim Programında Başarılı Olabilmeleri İçin Gerekli Bilgi Birikimleri (Students' Knowledge Level for Achievement at Higher Education Program)

Günümüzde önemli yer tutan öğrenme ve öğretme stratejilerinin temelinde öğrencilerin her birinin farklı birer birey olarak geliştirdikleri bilişsel yapıları ile bilgi birikimleri doğrultusunda bilgiyi farklı şekillerde içselleştirmeleri yatar [25]. Bu doğrultuda eğitim ve öğretim sürecinin en önemli elemanlarından biri olan öğrencilere ait bilgi birikimi, öğrencilerin öğretim için hazır olma durumları ile de doğrudan ilişkilidir. Bu ilişkiden yola çıkılarak çalışma grubunu oluşturan öğrencilere "Yüksek öğretimde başarılı olabilmek için gerekli bilgi birikimine sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?" sorusu sorulmuştur. Öğrencilerin soruya verdikleri cevaplar ana ve alt temalar şeklinde Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Öğrencilerin Yüksek Öğretim Programında Başarılı Olabilmeleri İçin Gerekli Bilgi Birikimleri
(Table 4. Students' Knowledge Level for Achievement at Higher Education Program)

Ana Tema	Alt Temalar	Kız		Erkek		Toplam
		n	%	n	%	%
Başarı için gerekli bilgi birikimi	Bilgi birikimim yeterli.	9	16.7	12	26	21
	Bilgi birikimim konusunda emin değilim.	19	35.1	17	37	36
	Bilgi birikimim yeterli değil.	26	48.2	17	37	43

Araştırmanın üçüncü alt problemi kapsamında sorulan "Yüksek öğretimde başarılı olabilmek için gerekli bilgi birikimine sahip olduğunuzu düşünüyor musunuz?" sorusuna çalışma grubunda yer alan öğrencilerin ancak %21'lik kısmı "Bilgi birikimimin yeterli olduğunu düşünüyorum." şeklinde görüş bildirmiştir. Bununla birlikte, bu yönde görüş bildiren öğrencilerin %38'inin araştırmanın ikinci alt problemi ile ilgili olarak "Girmek istediğim yüksek öğretim kurumu ve programı hakkında bilğim yok." şeklinde cevap vermesi dikkat çekici olmakla birlikte öğrencilerin hazır olma durumlarındaki yetersizlikler konusunda da ipucu vermektedir.

Bununla birlikte, bilgi birikiminin yeterliliği konusunda emin olmadığını belirten %36'lık öğrenci dilimi ile bu konuda yeterli olmadığını düşünen %43'lük öğrenci dilimi göz önünde bulundurulduğunda, öğrencilerin yüksek öğretime yönelik hazır olma durumlarındaki yetersizlik açıkça ortaya çıkmaktadır. Bu yönde görüş bildiren öğrenciler konu ile ilgili kararsızlık ve yetersizliklerini çeşitli nedenlere bağlamışlardır. Aşağıda bu durumla ilgili görüşlerine başvurulmuş öğrencilerden ikisinin ifadesi sunulmuştur.

Kendimi yeterli görmüyorum üniversite eğitimi için. Şu an hiç bir şey bilmiyormuş gibi hissediyorum kendimi. Üniversiteye başladığım zaman kazandığım bölümle ilgili derinlemesine dersler olacağını düşünüyorum. Sonuçta bu alanda uzman kişiler yetiştirmeyi amaçlıyor üniversite. Ama bana şimdiden çok zormuş gibi geliyor bu dersler. Ayrıca okulda hep genel dersler gördük. Bu gördüğümüz derslerin üniversitede bizim işimize yarayacağını pek düşünmüyorum. (ÖĞR-57)

Kesinlikle yeterli değilim. Biz bu amaçla yetiştirilmiyoruz ki... Hayatımız sınav olmuş. Varsa yoksa ÖSS, LYS, YGS. Dershanelerde zaten buna yönelik dersler görüyoruz, okullarda da aynı. Okuldaki derslerimizi de üniversite sınavına göre, üniversite sınavında çıkacak sorulara göre işliyoruz. ... Hatta üniversite sınavından sonra ki zamanı hiç düşünmediğimi fark ettim şimdi. Derslerinde üniversite eğitimine yarayacağını hiç düşünmemiştim. (ÖĞR-62)

Örnek ifadeler göstermektedir ki öğrenciler birçok nedenden dolayı kendilerini üniversite eğitimine hazır görmemektedirler. Bu durumun öncelikli nedeni olarak, öğretim sürecinde yaşanan aksaklıklar yanında özellikle öğrencilerin sürekli bir sınav maratonu içinde bulunmaları gösterilebilir.

4.4. Yüksek Öğretime Hazırlanan Öğrencilerin Hazır Olma Durumlarının Yıllara Göre Karşılaştırılması (The Change Of Students' Readiness Levels For Higher Education According To Years)

Ortaöğretim öğrencilerinin yüksek öğrenime hazır olma durumlarının yıllara göre karşılaştırılması amacıyla, Uğulu ve Aydın (2007) tarafından üç yıllık ortaöğretim programı döneminde ortaöğretim öğrencilerinin üniversiteye yönelik hazır olma durumlarını araştırmak amacıyla gerçekleştirilen çalışmanın bulguları ile bu çalışmanın bulguları karşılaştırılmıştır [2]. Veri toplama aracının aynı araştırmacı tarafından geliştirilmiş olmasından, iki çalışmada da veri toplama amacıyla aynı yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmasından ve benzer örneklem gruplarının seçilmiş olmasından yola çıkılarak iki çalışmanın bulguları benzer aynı yöntemle değerlendirilebilmiştir. Aynı alt problemler çerçevesinde yöneltilen sorulara öğrencilerin, 2007 ve 2012 yıllarında verdikleri cevaplar karşılaştırılarak tablo ve grafikler şeklinde sunulmuştur.

4.4.1. Birinci Alt Problemin Karşılaştırılması - Üniversite Tercih Kriterleri (Comparison Of The First Subproblem - Factors Affecting The University Choice)

2012 yılında LYS ve YGS sınavlarına katılan öğrencilerin üniversite/bölüm tercihlerinde göz önünde bulundukları kriterler, 2007 yılında ÖSS sınavına başvuran öğrencilerin tercih kriterleri ile karşılaştırıldığında özellikle "Mezuniyet sonrası iş imkanı" ve "Çalışma alanına olan ilgi" alt temalarındaki değişim göze

çarpmaktadır (Tablo 5). Üniversite eğitimi sonrasında iş bulabilme kaygısı erkek öğrencilerde çok daha fazla artış göstermekle birlikte genel olarak %25 düzeyinden %39 düzeylerine çıkmıştır. Bununla birlikte üniversite/bölüm tercihinde çalışma alanına olan ilgisini tercih kriteri olarak belirleyen öğrenci yüzdesi %32'den %15'e gerilemiştir.

Tablo 5. Üniversite Tercih Kriterlerinin Yıllara Göre Karşılaştırılması
(Table 5. Comparison of the Factors Affecting the University Choice According to Years)

Ana Tema	Alt Temalar	Kız		Erkek		Toplam	
		2007 (%)	2012 (%)	2007 (%)	2012 (%)	2007 (%)	2012 (%)
Üniversite Tercih Kriterleri	Mezuniyet sonrası iş imkanı	33,2	35.1	15	43.4	25	39
	Çalışma alanına olan ilgi	35,4	18.5	28,3	10.8	32	15
	Meslek lisesi zorunluluğu	0	14.8	15	13	7	14
	Üniversite popülaritesi	9,6	9.2	11,6	13	10	11
	Sınavdan alınacak puan	-	5.5	-	10.8	-	8
	Ebeveyn, akraba ve arkadaş etkisi	5,8	3.7	8,5	6.5	6	5
	Üniversitenin evden uzaklığı, konaklama durumu	8	7.4	8,3	2.1	9	5
Kendini geliştirme isteği	8	5.5	13,3	-	10	3	

Öğrencilerin üniversite/bölüm tercihlerine ilişkin düşüncelerine yönelik olarak ön plana çıkan diğer değişimler ise "Sınavdan alınacak puan" ve "Kendini geliştirme isteği" alt temalarında görülmektedir. 2007 yılında araştırmaya katılan öğrenciler üniversite/bölüm tercihlerinde sınavdan alacakları puanı bir etken olarak belirtmezken, 2012 yılında araştırmaya katılan öğrencilerin %8'i bunu bir tercih kriteri olarak değerlendirmiştir. Üniversite eğitime hazır olma durumu açısından önemli göstergelerden biri olan "Kendini geliştirme isteği" kriteri açısından da öğrenci düşünceleri negatif yönde gelişim göstermiştir. Erkek öğrenciler kendilerini geliştirme yönünde bir düşünce belirtmemiş, genel toplamda ise %10'dan %3'e bir düşüş görülmüştür.

Sonuçta 2007 yılından bu yana geçen süreçte öğrencilerin üniversite eğitimi sırasında gösterecekleri performans ve başarıları üzerinde doğrudan etkili faktörler olarak değerlendirilebilecek "Çalışma alanına olan ilgi" ve "Kendini geliştirme isteği" kriterlerinin olumsuz yönde değişim gösterdiği saptanmıştır. Benzer şekilde öğrencilerin üniversite/bölüm tercihlerini bilinçsiz ya da gelişigüzel yaptıklarına ilişkin bir gösterge olarak değerlendirilebilecek "Sınavdan alınacak puan" kriteri ise artış göstermiştir. Öğrenci tercihlerinde görülen tüm bu değişimler öğrencilerin üniversite eğitime yönelik hazır olma durumlarında gerileme olduğu şeklinde yorumlanabilir.

4.4.2. İkinci Alt Problemin Karşılaştırılması - Üniversite ve/veya Bölüm Hakkındaki Bilgi (Comparison of the Second Subproblem - Students' Information About Their Preferred

University and/or Department)

Yükseköğrenime hazırlanan öğrencilerin girmek istedikleri üniversite-bölüm hakkındaki bilgi düzeylerine ilişkin görüşleri değerlendirildiğinde 2007 yılından günümüze olumlu yönde bir değişim görülmektedir (Tablo 6). Buna göre, yüksek öğrenime ilişkin bilgi sahibi olduğunu düşünen öğrenciler 2007 yılında gerçekleştirilen çalışmada %30 olarak saptanmışken, bu oran 2012 yılında %36 olarak bulunmuştur. Benzer şekilde biraz bilgisi olduğunu düşünenler %24'ten %29'a çıkarken, bilgisi olmadığını belirtenlerin oranı %46'dan %35'e gerilemiştir.

Tablo 6. Öğrencilerin İstedikleri Üniversite-Bölüme İlişkin Bilgilerinin Yıllara Göre Karşılaştırılması
(Table 6. Comparison of the Students' Information about Their Preferred University and/or Department According to Years)

Ana Tema	Alt Temalar	Kız		Erkek		Toplam	
		2007 (%)	2012 (%)	2007 (%)	2012 (%)	2007 (%)	2012 (%)
Yüksek öğrenime ilişkin bilgi	Evet, bilgim var.	19	42.6	37,9	28.2	30	36
	Az-Çok bilgim var.	33,3	22.2	17,2	37	24	29
	Hayır, bilgim yok.	47,7	35.1	44,9	34.8	46	35

Bu araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrencilerle gerçekleştirilen görüşmeler öğrencilerin girmek istedikleri üniversite-bölüm hakkındaki bilgilerinin olumlu yönde gelişmesinde öncelikli faktörün internet olduğunu göstermiştir. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) verilerine göre 2007-2010 yılları arasında internete erişim imkanı olan hane oranındaki %19.7'den %41.6'ya artış bu durumu desteklemektedir.

4.4.3. Üçüncü Alt Problemin Karşılaştırılması - Öğrencilerin Bilgi Birikimleri (Comparison Of The Third Subproblem - Students' Knowledge Level for Achievement at Higher Education Program)

2007 yılında gerçekleştirilen çalışma bulguları ile bu çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında öğrencilerin bilgi birikimleri açısından akademik yeterliliklerine ilişkin düşüncelerinde olumsuz yönde değişim gözlenmiştir (Tablo 7). Buna göre başarılı bir üniversite eğitimi için yeterli bilgi birikimine sahip olduğunu düşünen öğrenci yüzdesi %36.6'dan %21'e gerilemiştir. Bu konuda emin olmadığını belirten öğrenci yüzdesi %13.4'ten %36'ya artış gösterirken, bilgi birikiminin yeterli olmadığını düşünen öğrenci yüzdesi ise %50'den %43'e gerilemiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Bilgi Birikimlerinin Yıllara Göre Karşılaştırılması
(Table 7. Comparison of the Students' Knowledge Level According to Years)

Ana Tema	Alt Temalar	Kız		Erkek		Toplam	
		2007 (%)	2012 (%)	2007 (%)	2012 (%)	2007 (%)	2012 (%)
Başarı için gerekli bilgi birikimi	Bilgi birikimim yeterli.	25	16.7	40,9	26	36,6	21
	Bilgi birikimim konusunda emin değilim.	12,5	35.1	13,6	37	13,4	36
	Bilgi birikimim yeterli değil.	62,5	48.2	45,5	37	50	43

5. TARTIŞMA VE SONUÇ (DISCUSSION AND CONCLUSION)

Modern toplumun işleyiş mekanizması üniversitelere, araştırma-inceleme faaliyetleri ile toplumların ihtiyaç duyduğu bilgi üretimini sağlama, toplumların kültürel geleneğini ve birikimini aktararak zenginleştirme görevleri yanında öğrencilerin-bireylerin çeşitli alanlarda bilinçlerini şekillendirme ve nitelikli bilim adamları yetiştirme işlevlerini yüklemiştir. Üniversitelerin toplumsal açıdan üzerine düşen bu görevlerini gerçekleştirebilmesinde, üniversitede karşılaşılabilecek eğitim için gerekli bilgi birikimine sahip, bilinçli bir tercih sonucu programına yerleşmiş ve alanını benimsemiş öğrenciler hayati öneme sahiptir [2]. Bu çalışmada bu tanımlamadan yola çıkılarak ortaya konulan alt problemler çerçevesinde "Ortaöğretim öğrencilerinin üniversite eğitime hazır olma durumları ne düzeydedir?" araştırma problemine çözüm aranmıştır.

Öğrencilerin öğrenim görmek istedikleri yüksek öğretim programını tercih ederken göz önünde bulundurdıkları kriterler, bu öğrencilerin yüksek öğrenim için hazır olma durumları açısından belirleyici olabilecek niteliktedir [2]. Öğrencilerin yüksek öğrenime ilişkin tercihlerinin açıklanmasında kabul gören bilgi işleme modellerinin dördü de öğrenci yeterliliklerini tercih sürecinin başlangıç aşamalarına yerleştirmişlerdir [15]. Bu çalışmada birinci alt problem olarak değerlendirilen bu konuya ilişkin sonuçlar, öğrencilerin üniversite eğitime yönelik motivasyonları ve hazır olma durumları ile doğrudan ilişkili olarak değerlendirilebilecek kriterler olan "çalışma alanına olan ilgi" ve "kendini geliştirme isteği" gibi kriterlerin ekonomik kriterlerin gerisinde kaldığını ve öğrencilerin yüksek öğretime hazır olma durumları açısından yeterli düzeyde olmadığını göstermiştir. Ayrıca, Uğulu ve Aydın (2007) tarafından gerçekleştirilen çalışmanın bulguları ile yapılan karşılaştırmalar, öğrencilerde üniversite tercihi konusunda ekonomik kaygıların çok daha baskın hale geldiği sonucunu doğurmaktadır [2].

Öğrencilerin öğrenim görmek istedikleri yüksek öğretim kurumu ve programı hakkındaki bilgileri bu kurum ve programda gösterecekleri başarı ve de üniversite eğitime hazır olma durumları açısından önemlidir [2]. Ülkemizde gerçekleştirilen yüksek öğretime yönelik yeterlilik üzerine gerçekleştirilen çalışmalar özellikle girmek istenen yüksek öğretim programı ve içeriği hakkındaki bilgi donanımının üniversite seçme sınavının baskısı altında olduğunu göstermektedir [2,26]. Benzer problem öğrencilerin yüksek öğrenime yönelik bilgi birikimleri ve akademik yeterlilikleri içinde saptanmıştır. Bununla birlikte, son yıllarda bilişim teknolojilerinde görülen gelişmelerin öğrencilerin yüksek öğretim kurum ve programları hakkında bilgi edinmelerini kolaylaştırdığı ancak akademik yeterlilik konusunda etkili olmadığı söylenebilir. Nitekim, Uğulu ve Aydın (2007)'ın çalışması ile yapılan karşılaştırmalar öğrencilerin girmek istedikleri yüksek öğretim kurumu ve programı ile ilgili bilgilerinin artış gösterdiğini, bilgi birikimlerine yönelik düşüncelerinin ise olumsuz yönde geliştiğini göstermiştir [2].

Ortaöğretim öğrencilerinin yüksek öğretime hazır olma durumları açısından önemli bir gösterge olarak değerlendirilebilecek mesleki bilgi ve olgunluk düzeyi üzerine bir çalışma Çoban (2005) tarafından gerçekleştirilmiştir [8]. Çalışma sonuçlarına göre, araştırma grubunu oluşturan öğrencilerin %35.8'lik kısmının mesleki bilgi ve olgunluklarının yüksek, %26.4'lük kısmının geliştirilmeye gereksinim duyan ve %37.8'lik kısmının ise düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir. Çoban (2005)'ın çalışmasında mesleki bilgi ve olgunluk düzeyi olarak belirlenen araştırma konusu, kapsam olarak benzerlik göstermesi

açısından bu çalışmada ikinci alt problem olarak belirlenen yüksek öğretim kurumu ve programına ilişkin bilgi bölümü ile karşılaştırılabilir [8]. Bu çalışmada öğrencilerin %36'sının girmek istedikleri üniversite ve programa ilişkin bilgilerinin yeterli olduğunu, %29'unun orta düzeyde ve %35'inin de yetersiz olduğunu tanımladıkları göz önünde bulundurulduğunda iki çalışmaya ait sonuçların dikkat çekici oranda benzerlik gösterdiği görülmektedir. Her iki çalışmaya ait bu genel ortalama değerleri, öğrencilerin yüksek öğretime yönelik hazır olma durumlarının geliştirilmeye ihtiyacı olduğunu göstermektedir. Bu sebepten dolayı öğrencilerin, daha çok mesleki bilgilendirilmeye ihtiyacı olduğu ve mesleki rehberlik ve danışma hizmetlerinin daha etkili, planlı ve sistemli yapılması gerekliliği sonucuna varılmıştır.

Ortaöğretimden yüksek öğretime geçişte öğrencilerin gerekli yeterliliklere sahip olmadıkları konu ile ilgili yapılmış daha spesifik çalışmalarla da desteklenmektedir. Tuna ve Kaçar (2005) yüksek öğretime hazır bulunuşluk konusundaki çalışmalarında ilköğretim matematik öğretmenliği programına başlayan öğrencilerin lise 2 matematik konularındaki hazır bulunuşluk düzeylerini mezun oldukları lise türü, programı tercih sıraları ve öğrenim görmeye başladıkları fakülte türü açısından incelemişlerdir [26]. Çalışma sonucunda öğrencilerin lise 2 matematik konularındaki hazır bulunuşluk düzeylerinin zayıf olduğu ve bu durumun öğrencilerin konuları yeterince öğrenemediklerinden kaynaklandığı saptanmıştır. Bu çalışmanın araştırma grubunda yer alan öğrencilerin %79'luk kısmının bilgi birikimi açısından üniversite eğitimine hazır olmadıkları şeklinde görüş bildirmesi çalışma sonuçlarının birbirini desteklediğini göstermektedir.

Öğrencilerle yapılan mülakatlar ve bu süreçte öğrencilerin sorulan sorulara öncelikli olarak verdikleri cevaplar, öğrenci seçme sınavlarının (YGS, LYS) öğrencilerin yüksek öğrenime hazırlanmaları sürecinde çok önemli bir engel olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu gelecek planlarını sadece bu sınavlara göre yapmakta, mesleği ve dolayısıyla hayatı üzerine hazırlanmayı YGS ve LYS sınavlarına hazırlanmak olarak görmektedir. Dolayısıyla da sınav sonrası hayatı için kendine bir yol çizmemektedir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun üniversite ve bölüm tercihinde alana yönelik ilgi dışındaki etkenleri benimsemesi, belli bir programa kayıt yaptırmak isteyenlerin dahi bu programın içeriği hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması bu görüşü desteklemektedir.

Üniversite eğitimi hakkında daha bilinçli bir neslin oluşturulabilmesi için okulların rehberlik birimlerine önemli görevler düşmektedir. Bu doğrultuda öğrenci seçme sınavlarının bireyin hayatının şekillenmesi sürecinin amacı değil, sadece bu yolda bir araç olduğu öğrencilere kavratılmalıdır. Ayrıca öğrenciler, gelecekteki istekleri, sosyoekonomik düzeyleri göz önünde bulundurularak yapacakları yüksek öğrenim kurumu tercihleri konusunda kapsamlı çalışmalarla bilinçlendirilmeli ve okullarımızda verilen derslerin sadece sınavlara hazırlık amaçlı olmayıp, üniversite eğitimi içinde bir alt yapı çalışması olduğu vurgulanmalıdır.

Sonuçta, yapılan bu araştırma lise son sınıf öğrencilerinin yüksek öğretime hazır olma durumlarının ve bu konudaki düşüncelerinin ortaya konulması bakımından önemlidir. Üniversite eğitimi ve öğrenci seçme sınavları, doğru modelin bulunması sürecinde sürekli değişen ilk ve ortaöğretim müfredatları ülke gündemini oldukça meşgul etmektedir.

Bu çalışmada konunun özelliğinden dolayı bazı sınırlılıklar mevcuttur. Araştırma sürecinde veri toplama aracı çeşitliliğine gidilememiş, sadece görüşme yapılabilmektedir. Ayrıca, Uğulu ve Aydın

(2007) tarafından gerçekleştirilen çalışma ile yapılan karşılaştırmalarda araştırma çalışma gruplarının benzer olduğu varsayılmıştır [2]. Gelecekte yapılacak daha geniş kapsamlı, daha uzun süreli, daha fazla veri toplama aracının kullanılacağı araştırmalar alana büyük katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR (REFERENCES)

1. Karakaş, M., (2004). Yeni üniversitelerden beklentilere ilişkin sosyolojik bir değerlendirme. Akademik Araştırmalar Dergisi. Cilt:19, ss:249-274.
2. Uğulu, I. ve Aydın, H., (2007). Lise son sınıf ve mezun durumdaki öğrencilerin üniversite eğitimine hazır bulunuşluk düzeylerinin tespiti. 16. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan bildiri. Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Tokat.
3. Hossler, D., Braxton, J.M. and Coopersmith, G., (1989). Understanding student college choice. In J.C. Smart (ed.), Higher Education: Handbook of Theory and Research. Agathon Press, New York.
4. King, S., (1989). Sex differences in a causal model of career maturity. Journal of Counseling and Development, Volume:68, pp:208-215. doi: 10.1002/j.1556-6676.1989.tb01359.x
5. Ohler, D.L., Levinson, E.M., and Sanders, P., (1995). Career maturity in young adults with learning disabilities: what employment counselors should know. Journal of Employment Counseling, Volume:32, pp:65-78. DOI: 10.1002/j.2161-1920.1995.tb00426.x
6. Gardner, D.C. and Warren, S.A., (1978). Careers and disabilities: A career education approach. Greylock Publishers, Connecticut.
7. Tseng, M.S., (1970). Locus of Control as a Determinant of Job Proficiency, Employability and Training Satisfaction of Vocational Rehabilitation Clients. Journal of Counseling Psychology, Volume:17, Number:6, pp:487-491. doi: 10.1037/h0029891
8. Çoban, A.E., (2005). Lise son sınıf öğrencilerinin mesleki olgunluk düzeylerinin yordayıcı bazı değişkenlere göre incelenmesi. İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt:6, Sayı:10, ss:39-54.
9. Campaigne, D.A. and Hossler, D., (1998). How do loans affect the educational decisions of students? Access, aspirations, college choice and persistence. In R. Fossey & M. Bateman (eds.), Condemning Students to Debt: College Loans and Public Policy. Teachers College Press, New York.
10. Aamodt, P.O., (2001). European / South African partnership for the development of management and leadership capacity in South African higher education: Project: Student Choice Behaviour. Background paper presented at a seminar on Student Choice Behaviour, Mabula Lodge, South Africa.
11. Bishop, J., (1977). The effect of public policies on the demand for higher education. Journal of Human Resources, Volume:12, pp:285-307.
12. Manski, C.F. and Wise, D.A., (1983). College choice in America. MA: Harvard University Press, Cambridge.

13. Kohn, M., Manski, C.F. and Mundel, D., (1976). An empirical investigation of factors which influence college-going behaviour. *Annals of Economic and Social Measurement*, Volume:5, Number:4, pp:391-419.
14. Chapman, R., (1984). *Toward a theory of college choice: A model of college search and choice behaviour*. University of Alberta Press, Alberta.
15. Cosser, M., (2002). *From school to higher education: Factors affecting the choice of grade 12 learners*. Human Sciences Research Council, Cape Town.
16. Hossler, D., Schmit, J.S., and Vesper, N., (1999). *Going to college: How social, economic and educational factors influence the decisions students make*. The Johns Hopkins University Press, Baltimore.
17. Jackson, G.A., (1982). Public efficiency and private choice in higher education. *Educational Evaluation and Policy Analysis*, Volume:4, Number:2, pp:237-247. doi: 10.3102/01623737004002237
18. Hanson, K. and Litten, L., (1982). Mapping the road to academia: A review of research on women, men, and the college selection process. In P. Perun (ed.), *The Undergraduate Woman: Issues in Education*. Lexington, MA.: Lexington.
19. Hossler, D. and Gallagher, K., (1987). Studying college choice: A three-phase model and the implication for policy makers. *College and University*, Volume:2, pp:207-221.
20. Kılıç, M., (2002). 2000-2001 Akademik yılında inönü üniversitesi eğitim fakültesi 1.sınıflarına kayıt yaptıran öğrencilerinin niteliklerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. (Eğitim Fakültesi Örneği). *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:3, ss:36-49.
21. Yıldırım, A. ve Şimşek, H., (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.
22. Miles, M.B., and Huberman, M.A., (1994). *An expanded sourcebook qualitative data analysis*. Sage, London.
23. Yüksel, S., (2011). Fen- Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyelerinin Öğretmen Yetiştirme Sistemine İlişkin Düşünceleri (Uludağ Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi Örneği). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, Cilt:11, Sayı:1, ss:179-198.
24. Erlandson, D.A., Harris, E.L., Skipper, B.L., and Allen, S.T., (1993). *Doing naturalistic inquiry: A guide to methods*. CA: Sage, Beverly Hills.
25. Uğulu, İ., (2009). Determination of retention of students knowledge and the effect of conceptual understanding. *Biotechnology & Biotechnological Equipment*, Volume:23, pp:14-18.
26. Tuna, A. ve Kaçar, A., (2005). İlköğretim matematik öğretmenliği programına başlayan öğrencilerin lise 2 matematik konularındaki hazır bulunuşluk düzeyleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, Cilt:13, Sayı:1, ss:117-128.